

Rønshoved Højskole - højskolesyn Ved forstander Thue Kjærhus

En indledning til et rudimentært højskolemanifest - et essay.

Denne tekst er en intellektuel selvrefleksion, hvor Thue Kjærhus finder sin dybeste faglige og eksistentielle mening i den klassiske tyske universitetstradition fra før 1933.

Ved at bekende sig til tysk-jødiske tænkere som Adorno, Arendt og Benjamin, søger han tilbage til et tabt dannelsesideal præget af flerfaglighed og dyb åndsvidenskabelig tænkning.

Dette historiske ideal står i skarp kontrast til det nuværende danske universitetsmiljø, som han kritiserer for at være "forstenet" siden midten af 1980'erne og dertil formet af den moderne amerikanske universitetskultur.

Forfatteren overfører denne åndelige ballast til sin rolle som værdikonservativ tænkner. Herfra retter han en skarp kritik mod den moderne nationalkonservatisme, som han mener reducerer dansk identitet til et mekanisk kontrolkatalog, og mod liberalismen, som han finder for skematisk og aksiomatisk.

I stedet finder han politisk og menneskeligt fodfæste i det bredere, idéhistoriske miljø omkring Hans-Jørgen Schanz. Han befinder sig mental bedst tilpas hvor socialdemokrater, venstrefolk og lærde marxister og idehistoriker mødes.

Det klassiske tyske dannelses ideal bliver således fundamentet for at kunne navigere i - og ligesom Walt Whitman acceptere - et liv fuldt af komplekse modsigelser.

Essayet fungerer således som et dannelsesteoretisk kampskrift og et forsvar for Rønshoved Højskoles værdigrundlag i direkte opposition til den moderne tidsånd.

Kjærhus beskriver det senmoderne som et aksiomatisk, moralsk kontrolsamfund. Han hylder i stedet det komplekse menneske og den u-samtidige livsform. Ved at bygge på tysk-jødisk tænkning fra blandt andre Walter Benjamin og Hannah Arendt, advokerer han for en ritualiseret højskolekultur, der prioriterer erfaring

og indre modsigelser frem for lineær, postmoderne relativisme. Du kan læse den fulde tekst på Rønshoved Højskoles hjemmeside.

Forord

Dette lille skrift er mærkværdigt. Det indeholder rudimentært alle de intellektuelle modsætninger, som omslutter min tænkning (og måske dele af mit liv). Essayet indledes med Walter Benjamins aforismer: "Angelus Novus".

I et ESSAY afprøver man noget nyt eller rettere essayet følger en tysk tradition for flerfaglighed. Det er derfor vanskeligt at blive præsenteret for de tysk-jødiske essayister som Adorno, Arendt og Benjamin for et senmoderne menneske, som er opdraget i en postmoderne amerikansk universitetskultur.

Det danske universitetsmiljø er for åndsvidenskaberne- og til dels også for samfundsvidenskabernes vedkommende forstenet fra midten af 1980'erne.

I min tilværelse har jeg primært været optaget af, hvordan vi kan fastholde stabiliteten i den vestlige verden, så vi kan leve i et dialektisk forhold med den vestlige kulturs humanisme, kristenhed og jødedom.

Det er denne indgangsvinkel, der gør mig til en værdikonservativ højskoleforstander. Jeg føler mig derfor utilpas i et nationalkonservativt miljø, der ikke kan rumme den grundtvigske folkelighed.

Det nationalkonservative vil reducere danskheden til et ISO 9000 katalog, hvor man kan kontrollere det rigtige sindelag. De minder på en måde om det nye-venstres optagethed af egentlighed og identitet.

Der er således noget aksiomatisk over den nationalkonservative tænkning. Og liberalismen har jeg det også svært med, da dens ontologi og tænkning er apriorisk, aksiomatisk og skematisk.

Politisk befinder jeg mig bedst blandt Socialdemokrater, Venstre folk og lærde marxister i miljøet omkring professor Hans-Jørgen Schanz og idehistorisk institut. Jeg har derfor gjort Walt Whitmans berømte sætning til mit eget: ***Jeg modsiger mig selv. Jeg er stor.***

Jeg kommer fra et hjem, hvor min fars familie var inkarnerede Venstre folk og min morfar og mormor var konservative. Min onkel på min mors side var medlem af DKP's centralkomite i begyndelsen af 1930'erne. En anden onkel var leder af luthersk mission på Bornholm, en tredje kunstmaler og finansmand, en fjerde direktør for Ford Danmark og en femte skoleinspektør der kom fra den vitale Københavnske arbejderklasse.

Det særlige ved Sønderjylland er, at der i modsætning til resten af landet er en tæt forbindelse mellem det konservative og det grundtvigske. Det grundtvigske er som det konservative baseret på en organismetænkning. Så min morfar og mormor var konservative storbønder og højskolefolk

Rønshoved Højskole giver rum for friheden og tænkningen, om end der i de senere år også har været noget småborgerligt fnidder på højskolen. Det er såre menneskeligt.

Man skal turde at udfordre sit eget livssyn og livstydning i mødet med verden. Tidsånden går i retning af et kontrolsamfund, der er formet af moralisme.

Den nye venstreorienteret-hed, som er optaget af identitetspolitik, har svært ved at tilgive krænkerer etc. De moderne ateistiske samfundslag vil som islam have et rent moralsk samfund.

Der er noget sært og absurd forbundet med den moderne moralisme, der i sin essens minder om kvalitetssystemer og islam, da den har svært ved at rumme tilgivelsen. Uden et kristent-jødisk åndsliv, ender vi uden muligheder for tilgivelse. At give et løfte og kunne tilgive er kernen i den kristne-jødiske kultur. Vi er alle syndere i kristendommen og har derfor brug for tilgivelsen til at opretholde et stabilt levned.

Synd betyder, at vi skyde ved siden af den gode intension i en hebraisk sammenhæng. Og vi synder alle, når vi handler. Og handlingerne kan ikke gøres om. Derfor er eksistensen af tilgivelsen så centralt for at opretholde et liv med andre.

Jeg skrev sammen med højskolelærer Søren Hviid Pedersen et essay til Højskolebladet om moralisme. Moralisme (modsat moral) er ikke

erfaringsmæssigt begrundet, men aksiomatisk. Al politisk tænkning som er aksiomatisk definerer den politiske tænkner Hannah Arendt som totalitært.

*”**Aksiomatisk** betyder, at noget er baseret på noget som er umiddelbart selvindlysende. Et aksiom er således en grundantagelse, der accepteres som sand uden empirisk bevis, og som bruges som udgangspunkt for at udlede andre logiske sandheder som f.eks. matematikken”.*

Vi har desuden en tidstypisk tænkning i den vestlige verden, der modarbejder den negative opbyggelighed.

Vi fastholder derfor en ritualiseret opbyggelig Højskole, hvor alle fastansatte lærere skal bo på højskolen. Højskolejobbet er et kald og ikke et lønarbejde. Vor styrke er den usamtidige livsform, der er intellektuel, åndelig, filosofisk, litterær, musisk og utilpasset skæv.

Den usamtidige kultur er naturligvis en voldsom provokation mod det postmoderne menneskesyns relativisme. Temaet vil jeg udfolde senere i et andet skrift.

Lærerne og forstanderteamet skal vove noget teoretisk, holdningsmæssigt, åndeligt og ikke blot kunne gengive det, de læser og hvad tidsånden fordrer. Det er således ikke en papegøje kultur, vi skal forvalte på Rønshoved Højskole.

At erkende (Arendt) er at kunne gengive et objekts natur, kausalitet og mønster. Det er et subjekt-objekt forhold. Et tingsligt forhold.

At tænke er at spørge, hvad meningen er med det alt sammen. Det er et subjekt-subjekt forhold. Her har vi mulighedsbetingelserne for at etablere et perspektivbytte og få erfaringer med frimodigheden, frisindet, tilliden og kærligheden. Alt sammen erfaringsbaseret.

Tolerance-begrebet er derimod et princip. En a priori. Noget aksiomatisk.

Derfor er begrebet tolerance ikke *comme il faut* i den klassiske grundtvigske højskole. I det folkelige erfaringsrum skabes mulighedsbetingelserne for sindelagsetikken, hvor etikken er flyttet fra reglerne til motivet for vore handlinger. Her opstår tænkningen (Arendt) og modet til at kunne skabe synteser mellem forskellige antagelser, fag og paradigmer.

Jeg tror det *særegne* (Adorno), de fortabte spillemænd (William Heinesen) og de, som ikke blot er lineært tænkende (silo-intelligens) bliver skræmte af spidsborgerkulturen på vore gymnasier, højskoler og universiteter.

Højskolerne skal værne om det anderledes, det vovede, det særlige og ikke kun være en skole for dem, som ikke befinder sig på *Desolation Row* (Dylan).

Jeg tilhører generationen, der er født i første halvdel af 1950'erne. Vi er formet af det totale kollaps som Anden Verdenskrig tilførte vor kultur. Mit slægtsled er som Gruppe 47 (en tysk litterær gruppe) præget af *Stunde Null* (1945) dets psykologiske univers.

Vi frygtede *de-stabilitet* og yderliggående politiske bevægelser, hvad enten ekstremerne befandt sig til højre, venstre eller i midten af det politiske spektrum.

Dette tankesæt er helt væk for generationerne, der voksede op i 80'erne. De mangler skrækken for destabilitet af den sociale- og økonomiske orden.

Hele vores opdragelse i hjemmet, i skolerne og kulturlivet var bestemt af billederne af nazismens dæmoni.

Jeg tror, at mennesker med modsætninger og åndelige spændinger, der påvirker vores intellektualitet, har bedre mulighedsbetingelser til at imødegå en lineær- og totalitaristisk tilværelsestydning. Og derfor har jeg respekt for de klassiske folkelige partier som Socialdemokratiet og Venstre. De rummede mange modsætninger og divergerende holdninger.

Meget tyder således på, at der ikke længere er en mulighed i det senmoderne for at opretholde store folkelige partier, som nødvendigvis indeholder modsætninger. Vi vil have rene svar uden modsigelser. Vi tænker politiske partier skal udstede varedeklarationer, som ikke må afvige fra vore forventninger. Politik er blevet et individuelt foretagende, hvor vi tager politiske emner ned fra en hylde, som passer til individets præferencer.

Jeg frygter centrum-venstres tiltagende antisemitisme og antizionisme i de vestlige lande, højre-populismen i USA, UK, Frankrig og BRD, islamismen i

Europa, Putin, klimaet og det politiske centrums åndløshed. Heldigvis eksisterer der også håb i den vestlige verden.

Hannah Arendt og Walter Benjamin er sammen med Ernst Bloch håbets tænkere. Benjamin begik under flugten i Frankrig mod grænsen til Spanien selvmord (til trods for sit positive livsmod), da han troede, han var omringet af Gestapo ved Port Bue i 1940.

Arendt flygtede sammen med Benjamin og hendes anden mand Heinrich Blücher fra nazismen. Arendts første mand Günter Stern var Benjamins fætter. Stern er kendt som anerkendelsens filosof. Stern skiftede senere navn til Günter Anders.

Benjamins **nærheds-metafysik** åbner op for håbet i moderniteten. Messias venter bag enhver dør og vil befri fortiden og nutiden for lidelsen (messiansk tid), eller som det hedder hos Benjamin: **"For jøderne er hvert sekund den port, Messias kan træde ind af"**.

Sådan taler Kafka, Schanz og Singer i litteraturen og William Blake.

Ja, først og fremmest den engelske digter William Blake. Hans **"digtbilleder drager med deres svømmende grænser mellem fornuft og hallucinationer. Hans fantasier på skrift kan være til den dystre side;..."**

Arendt bragte Benjamins manuskripter med til USA. Han er en af de mest læste tænkere i efterkrigstiden. Han forsøgte at forene hassidisk jødedom med marxismen. Dette spændingsforhold gør ham til et menneske, der forhindrer en endimensionel tænkning. Han befinder sig i det rum, Adorno betegnede **det særlige**.

Litteraturkritikeren Lars Bukdahl holdt i foråret 2026 et foredrag på Højskolen. Foredraget var dialektisk med en masse underfundige sidebemærkninger (ekskurser). Han tænker ikke blot dialektisk, men skaber også syntese mellem forskellige paradigmer. Det skabte glæde hos den del af lytterne, som forstod hensigten (og blev beriget), men også irritation hos dem, som ønskede en mere traditionstro, lineær fremstilling.

Dette manus, I sider med, fremtræder mangeartet, måske farverig med hurtige skiftende associationer og temaer. Det gør det vanskeligt at læse, men det er

netop meningen. Dialektiske tekster tvinger os til at tænke. I den forstand er jeg på Bukdahls side.

Jeg afslutter essayet med en hyldest til professor Hans-Jørgen Schanz, som jeg betragter som en af de største samfunds- og åndstænkere i Skandinavien og Tyskland i efterkrigstiden. Og nu til sagen.

ESSAY - det egentlige skrift.

Historieenglen (Angelus Novus):

*"... Han har ansigtet vendt mod fortiden.
Hvor vi ser en kæde af begivenheder, ser han
en enkelt katastrofe, der uophørligt stabler
vragdele på vragdele og kaster dem foran
hans fødder... Men en storm blæser ind
fra Paradiset ... Stormen er det, vi kalder fremskridt."*

Walter Benjamin (1897-1940)

*"Fortiden bærer en hemmelig indeks på sig,
hvormed den henvises til forløsningen.
Berøres vi ikke af en flig af den ånd, der var før os?
Er der ikke et ekko af dem, hvis stemmer vi tavst må gøre til vore,
forbundet med dem, vi nu tilhører?"*

Walter Benjamin

*"Der er blevet givet os en svag messiansk kraft,
som fortiden har et krav på."*

Walter Benjamin

Betydning: Hver generation har en lille mulighed for at gribe ind og indfri de undertrykte og de afdødes lidelser.

Dannelse A

Jeg forfattede kapitlet om dannelse i værket: "50 ideer der ændrede verden" på Aarhus Universitetsforlag (redigeret af Hans-Jørgen Schanz).

Både Grundvig og den tyske dannelsestradition er formet af den tyske idealisme og romantikken.

I den jødiske religiøse verden betyder SYND, at skyde ved siden af målet. Synd er således ikke et psykologisk begreb, som kan forbindes med skam, men en objektiv størrelse i al menneskelig adfærd.

At handle forstået som frihed er knyttet til den hebraiske verden. Uden en refleksion på handlingsbegrebet, kan vi ikke forstå historien, skylden, fremtiden eller synden. Vi kan således ikke formulere en fremtid, en utopi uden eksistensen af den jødiske lineære historieopfattelse.

Hos den politiske tænker Hannah Arendt er at handle *æet* med friheden. At handle er kort og godt definitionen på frihed. Handlingerne er kontingente. Vi kender nemlig ikke konsekvenserne af vore handlinger.

Den russiske kirke opererede med objektiv, kollektiv skyld og synd. Ifølge Knud Hansen, Askov Højskoles legendariske forstander (og som jeg kendte), er det også tilfældet for den grundtvigske teologi. Hansen ser mange fællestræk i teologien mellem den ortodokse kirke og det grundtvigske. Hvor lutherdommen vægter **Ratio** og et retsforhold mellem gud og mennesket, vægter det grundtvigske og den russiske kirke **Sofia**.

Sofia betyder visdom. Ratio er fornuften. Den protestantiske kirke har sparket gud ud i *Das Ding an Sich*, ('tingen i sig selv') ved hjælp af fornuften.

På grund af handlingernes karakter af kontingents, skyder vi ofte ved siden af intensionen for vore handlinger. Vi kan nemlig ikke overskue vore handlinger. Vore handlinger kan potentielt føre til, hvad som helst f.eks. til gode - og dårlige *begyndelser*.

Handlinger er således forbundet med frihed og begyndelser. Menneskeligheden er en skabelsesproces og ikke noget, vi er i besiddelse af **"an sich"**.

Det moderne, som blev indledt i det 18. århundrede (nogle mener allerede med renæssancen) er kendetegnende ved at være præget af et rationelt økonomisk paradigme. Vi er styret af et strukturelt ratio, som er en følge af konkurrencen på det frie marked.

Vi ser allerede fra det 18. århundrede en begyndende arbejdsdeling, som er en følge af den moderne økonomi.

Samfundene bliver opdelt i de som ejer produktionsmidlerne og de som kun har deres arbejdskraft at sælge (kapitalismen er et forhold mellem produktionsmidler, arbejdskraft og markedet).

De som ejer produktionsmidlerne bestemmer planlægningen og udviklingen af teknikken. Ånd og hånd bliver adskilt (Grundtvig, Schiller).

Den klassiske håndværker forvalter både ånden, produktet og arbejdskraften. Han anticiperer produktet før han producerer en stol. Produktet er til stede åndeligt, før det blev materialiseret. Katedralerne var således åndelige, før de blev materialiserede.

Håndværkerne stod for planlægning og havde de forudsætninger, der skulle frembringe arbejdsresultatet. Med det moderne bliver ånd og planlægning som sagt adskilt fra den fysiske udførelse af produktet.

Vi får en ekstrem effektiv arbejdsdeling i produktionen, der munder ud i samlebåndsarbejdet. Den samme effektivitet kommer til at præge uddannelserne på universiteterne. Vi bliver specialister og mister overblikket. Derved skaber vi potentialet for fremmedgørelsen og synden.

Dannelse B

Frederich Schiller beskrev den historiske proces som et forløb, hvor den athenske, antikke kultur besad en enhed mellem *sanser* og *fornuft*, men som i tidens løb blev splittet og adskilt.

Det var Goethe- og Schillers mål at skabe en helhed for humaniteten. Ny humanismen (Bildung) ville etablere et dannelsesprogram. Schillers forståelse af baggrundene for splittelsen er dog ikke entydig.

Hans helbredsmiddel mod splittelsen er derfor flere, men det mest fundamentale er begrebet *Spieltrieb*: at fortabe sig i legen-i-øjeblikket.

Spieltrieb gør os frie og i stand til at modvirke splittelsen mellem drift og fornuft. I legen forenes intellekt, kunst, fornuft og følelser. Derved er der ikke et formål for handlingerne. Kun i legen kan vi være autentiske, egentlige og

glemme. Kun her kan vi forene fornuft og følelse. Kun her er der ikke et formål med handlingerne.

”Det tyske dannelsesbegreb er græsk. Verden er i denne sammenhæng givet” (T.D. Kjærhus: ”50 Ideer der ændrede verden”, Aarhus Universitetsforlag). Når vi bearbejder et produkt, er det et billede af noget allerede givet. Det billede, vi gengiver, er en del af den platoniske ”ideorden”, som er givet på forhånd (objektiv idealisme, TDK), og som er identisk med det skønne, dvs. det gode.

Det skønne er det gode hos Platon. Vi skal derfor imitere den græske orden, der er givet som en objektiv idealitet, og som er uafhængig af os mennesker og blot venter på at blive opdaget.

Og jo mere præcist, vi kan gengive den objektive orden, jo nærmere er vi logos dvs. den givende orden. Og når vi forfiner processen, forandres vi. Vi forandres i processen, når vi skal opdage og gengive verden. Derved bliver vi dannet som mennesker.

Logos er det gode. Og det gode er det systematiske. Derfor er matematikken tættere på logos end fysikken (empirisk). Matematikken er baseret på et aksiom, en ren logik, hvor man ikke tilføjer noget mellem præmis og konklusion.

Det antikke græske sprog er mere systematisk end latin - påstår *bildungs-*tænkerne. Derfor er græsk tættere på logos end latin. Gymnasieskolerne skulle derfor have græsk på skemaet. I forbundsrepublikken i de sydlige delstater har de græsk på skemaet fra 6. klasse anno 2026!

Det tyske universitet er inspireret af dette dannelsesideal, men er ikke 100 procent adækvat med dette. De skabte et *filosofikum*, der var flerfaglig og som man skulle bestå ved en eksamen, inden man valgte de egentlige fag, man ville studere. Det samme var gældende for gymnasiet. Det skulle være alment og ikke et Handels gymnasium eller et Teknisk gymnasium.

Realskolen har vi også adopteret fra Tyskland. Her skulle man tilegne sig realfagene dvs. de operationelle fag. Det tyske uddannelsessystem blev importeret til hele det nordeuropæiske kontinent og til New England, USA.

Under *Onde Helge* (undervisningsminister Helge Larsen, VKR-regeringen 1968-71) afskaffede vi filosofikum til glæde for arbejdsgiverne, LO og flertallet af de studerende. Herefter blev det danske uddannelsessystem mere og mere operationel, instrumentel, anvendelsesorienteret og banalt empirisk.

DANNELSE C - Det folkelige

Begrebet folkelig er på mange måder adækvat med Hannah Arendts begreb fællesskab. For både Arendt og Grundtvig udspringer det åndelige af interaktionerne i fællesskabet og i mødet mellem *et jeg og et du*. I interaktionen mellem et jeg og et du opstår der noget tredje. Det tredje er forudsætningen for åndsbegrebet, men er ikke nødvendigvis ånd. Ånd er også hos både Arendt og Grundtvig (men ikke hos Kierkegaard), at man kan forme værdierfaringer til poesi, metaforer eller til det historiepoetiske. Men det er meget mere end det. Jeg vil anbefale jer at læse mere om dette i værket: "Åndens Liv" (Arendt).

I mødet med andre opdager vi os selv og de andre. Arendts kategori *det sociale*, hvor det private og offentlige smelter sammen minder i en vis forstand om Grundtvigs begreb almue dvs. kategorien befolkning. Almuen, masserne, hoben og befolkningen er ikke adækvate begreber, men de har en mængde fællestræk.

De private handlinger i husholdninger er altid betingede og derfor ikke kontingente. Hverken i det sociale eller i de private husholdninger er vi frie, men er bestemt af nødvendigheden.

Jeg skriver i "50 Ideer der ændrede verden", at det åndeliges mulighedsbetingelser først og fremmest er et folke-ligt anliggende,.. og ikke et spørgsmål om mængde, muld og strand (Grundtvigs salme: "Ingen har guldtårer fældet").

Vi kan ikke definere folkeligheden som en formal-logisk kategori eller en leksikal definition, fordi folkeligheden altid er i bevægelse. Vi skal således ikke forstå danskheden/folkeligheden statisk eller via et statsborgerskab, eller via et opslagsværk. **Det folkelige og danske er dybere.** Det er åndeligt og fænomenologisk.

Grundtvig skelner som bekendt mellem et folk og en befolkning. Et folk og en kultur er ikke en statisk størrelse, men et skakspil, hvor pladen er givet og brikkernes gangart defineret.

Hvordan spillet udvikler sig, ved vi ikke. Spillet kan f.eks. udvikle sig i en retning, hvor bonden er vigtigere end dronningen. Et folk og de som vil tilhøre et folk, er bekendte med historien og kulturen (bekendte med skakspillet, og skakpladen). Folket er med andre ord bekendt med dets historie, hvilket "er forudsætningen for folkets selvværd, frisind og frimodighed". Det er først, når almuen/befolkningen opnår karakter af et folk, at vi har "mulighedsbetingelserne for at etablere frisindet, perspektivbyttet, sindelagsetikken og en "åben" internationalisme /universalisme. Først her opstår interaktionerne mellem et jeg og et du.

Folkeligheden er forbundet med autenticitet, og det er forudsætningerne for, at kristenheden ikke bliver en vildfarende idealitet og det nationale NATIONAL og ikke nationalistisk. Det folkelige er en relation som det menneskelige.

I folke-lig-gørelsen af befolkningen forvandles mennesket fra et abstrakt historieløst menneske til et konkret menneske. Det konkrete indbefatter altid mange bestemmelser. Det konkrete er derfor det komplicerede, hvorimod abstraktion betyder at trække fra historien.

Det ikke-dannede-menneske er således et abstrakt menneske, der alene baserer livet på kompetencer. Det er folkeligheden, der danner det individuelle menneske med mange bestemmelser. I folkeligheden erfarer vi kærligheden. Og vi kan kun have kærlighed til det konkrete dvs. til det vi kender. Vi kan ikke elske en abstraktion.

Det folkelige modvirker det abstrakte menneske, masse-mennesket, projekt-mennesket og det nye menneske (Dostojevskij og Zola). Vi kan derfor ikke elske hele menneskeheden, da vi netop ikke kender alle mennesker. Vi kan være tilhængere af EU med vor forstand/fornuft, men ikke af hjertet.

Sproget er mere end blot et kommunikationsmål. I modersmålet kan vi udtrykke, hvad vore hjerter siger. Frarøves vi vort sprog, taber vi en del af vor menneskelighed. Vi har forskellige sprog og en mangfoldighed af folkelighed.

Rønshoved Højskole er en moderne højskole. der tænker det moderne på det modernes præmis. Vi skal ikke overtage de meninger og refleksioner, der er gængse på universitetet, men selv læse og reflektere over værkerne.

Videnskaben i den angelsaksiske verden er et subjekt-objekt forhold. Her afæsker vi objektets natur, mønster, kausalitet og egenart. Denne proces betegner den tysk-jødiske tænker Hannah Arendt (som) **at erkende**. I den tyske kultur skal vi både erkende og tænke. Vi skal spørge, hvad er meningen med det hele?

At tænke er: at spørge, hvad meningen er med det hele. Den egenskab gælder i alle livets forhold, men også når vi skal meditere på konklusionerne af videnskabens konklusioner. I tænkningen kommer der flere bestemmelser på erkendelsesprocessen, men tænkningen er uafhængig af at erkende eller uafhængig af erkendelsesprocessen.

Et andet forhold, som er kendetegnet ved tysk videnskab er, at man søger at skabe en syntese mellem forskellige erkendelsesprocessers resultatet.

Marxismens erkendelsesproces og empiriske grundlag er: **Teorierne om Merværdien**, hvorimod **Grundrisse** og **Das Kapital** forsøger at etablere en sammenhæng (syntese) af den analytiske proces.

Al tænkning, herunder også det videnskabelige er bestemt af interesser og hvilken videnskabelig ontologi, vi abonnerer på.

Hvis jeg skal være ærlig, så har jeg kun læst seks videnskabelige tænkere helt i bund: Arendt, Marx, Keynes, Schanz og det meste af Adorno. Hvad angår T.W. Adorno mangler jeg en dybere forståelse af den negative dialektik. At læse Das Kapital, Grundrisse og Teorierne om Merværdien tog ca. 7-8 år (inklusive de skrifter, jeg skrev herom). Det samme var gældende med Hegels: *Åndens Fænomenologi (den eneste jeg har læst af Hegel)* og som vi læste i en studiekreds med Oskar Borgman Hansen på Aarhus Universitet.

Forskellen på Thue Kjærhus og Hans-Jørgen Schanz, er, at han kunne tilegne sig nye receptioner med en formidabel hastighed.

På Samfundsfag og Statskundskab er man halvstuderende røvere. Der er ikke dybe studieretninger. Her læser man sjældent et forfatterskab i bund. Her hersker for meget sekundær kommentarlitteratur og *smartness*.

Og så en bemærkning til dem, der kun har læst videnskabelige tidsskrifter og ikke egentlige værker og derfor kun kan diske op med navne, titler og videnskabelige omtaler af teoretikere. I reglen synes jeg ikke, at disse akademikere har sans for at tænke. De kan på overfladen gengive en teori. De er akademikere og ikke intellektuelle. Måske fordi de ikke har et problem, de bøvler med.

Desværre belønnes disse nye typer af studerende på universiteterne med deres optagethed af tidsskriftkultur. Jeg er derfor enig med vor lærer Steffen Laursen om, at vi skal koncentrere os om hovedværkerne. Vi læser svære tekster og forfatterskaber med de erfaringer, vi har. En tekst er derfor ikke en tekst *an sich*.

Det moderne

Det moderne har udviklet sig dialektisk. Millioner af mennesker er løftet ud af fattigdom, samtidig med at vi er bekendte med atombomberne over Japan og holocaust.

Alligevel ser vi verden i et smukt lys. Lyset kaster et håb ind i mørket. Messias kan åbne døren hvert øjeblik og tone frem som natalitet. Sådan havde Adorno det ikke, fordi han, i modsætning til sin ven Benjamin, ikke var troende. Hvordan kunne vi skrive poesi om en bøgeskov efter Buchenwald, noterer Adorno? Jeg tror mystikeren og marxisten Walter Benjamin, der indeholdt et spændingsforhold mellem ratio og religion og mørke og lys kan lære os et eller andet om håbet og troens muligheder i det moderne.

Vi er på Rønshoved optaget af *nærheds-metafysikken, det historiepoetiske og dannelsen*, som har sit afsæt hos Grundvig, Goethe og Schiller. Det betyder ikke, at realfagene som sprog, politik, historie, musik og idræt ikke er i zenit. Slet ikke! Begge bestemmelser (dannelse og real-fagene) skal tegne en grundtvigsk og en ny-humanistisk skole (Bildung). En højskole er **et åndeligt værksted**. Her kan vi leve i en usamtidig kultur, hvor vi bliver formet af den provokation, at vi lever i en kaldskultur. Højskolerne må for guds skyld ikke ende som en lønmodtagerkultur, hvor vi pendler på jobbet og kun taler om, hvordan højskolen kan tjene staten.

Hvorom alting er. Vi mener, at sanseligheden, håndværket, kunsten, kaldet, intellektualiteten og det åndelige bliver tilsidesat i det moderne. I fremtiden vil vi fokusere mere på sanseligheden og det historiepoetiske.

Højskolen ved Flensborg Fjord bygger på tre grundlæggende værdier:

For det første på den grundtvigske folkelighed, som er et elitært teologisk begreb. Herfra udledes det *historie poetiske*.

For det andet: *Ny-humanismen*, som insisterer på at al dannelse er flerfagligt.

For det tredje: *Det stedbundne*, det vil for vores vedkommende sige, det sønderjyske (nord- og sydslesvigske). Det stedbundne er nøglen til at forstå vores berettigelse som højskole. Ud fra det sønderjyske kommer en af skolens kardinalværdier: **Folkenes selvbestemmelse, den partikulære danskhed og det Ny-Nordiske.**

Bildung (Ny-Humanismen) er tysk tænkning, der står i et modsætningsforhold til den angelsaksiske videnskultur. Ja, den har på mange måder en anden tilgang til, hvad der er videnskab. Det har vi berørt rudimentært i det foregående.

Ny-humanismen er en del af højskolens værdigrundlag. *Bildung* fik indflydelse på den tyske, videnskabelige tænkning op gennem det 19. og 20. århundrede.

Tysk tænkning og dannelse kom til at præge vestlig tænkning, kultur og uddannelsesforståelsen i Nordeuropa og i New England op til Anden Verdenskrig. Tysk videnskab var op til nazismens barbari og nihilisme absolut dominerende ikke bare i åndsvidenskaben, men også inden for fysik, kemi og matematik.

Op til Anden Verdenskrig befandt den vestlige videnskabstradition sig stadig i et spændingsforhold mellem tysk videnskultur og det angelsaksiske.

Generationen af universitetsstuderende, lektorer og professorer, der er vokset op fra midten af 1980'erne, mangler det dirrende spændingsfelt mellem amerikansk- og tysk videnskabskultur. Jeg finder generationen efter 1990: *Éndimensionel* og præget af en manglende fundering i videnskabsteori og historie. Jeg mangler Frankfurterskolens kritik af videnskabernes ontologi hos den nye generation af akademikere.

Det, som skabte den formidable videnskabelige og kulturelle succes for tyskerne i det 19. århundrede og i første tredjedel af det 20. århundrede var en kombination af tyske statsambitioner og syntesen mellem tysk- og jødisk intellektualitet.

Aldrig har europæisk kultur været så succesrig som da tysk- og jødisk videnskultur fandt sammen fra begyndelsen af det 19. århundrede til barbariet satte ind den 30. januar 1933.

Med nazismens etablering flygtede både jødiske- og tyske videnskabsmænd og kunstnere i stor udstrækning til USA. Her måtte de indordne sig den angelsaksiske videnskabskultur, hvilket især vakte problemer for samfundsvidenskab og intellektuelle fra åndsfagene.

Adorno og mange andre tysk-jødiske intellektuelle måtte "indordne sig af ren og skær nødvendighed" i den amerikanske universitetskultur. De fleste bevarede dog en dyb distance til den amerikanske videnskabstradition, som de fandt voluntaristisk, naiv og overfladisk.

Amerikanerne manglede en kritisk dimension og evnen til at forstå viden som metafysik.

Adorno skrev efter sin hjemkomst efter krigen til Tyskland en forudsætningsmættet kritik af den amerikanske videnskabskultur i det berømte essay: *Wissenschaftliche Erfahrung in Amerika*. Disse erfaringer anvendte han senere i den store positivisme debat med Popper. Her fik Popper tæsk og efterlod et begrænset videnskabsfelt, hvor al tysk videnskabstradition blev kasseret.

Adornos kritik mod den amerikanske samfundsvidenskab, hvor man ville måle og kvantificere alle genstandsområder i samfundsvidenskaben og minimere genstandsfeltet så "sandheden blev et statistisk gennemsnit af et spørgeskema."

Adorno måtte, som noteret, indordne sig den amerikanske universitetskultur for at oppebære jobbet på universitetet, hvilket udmøntede sig i det berømte Adorno-værk: *The Authoritarian Personality* (Adorno, 1950). Et værk, som Adorno fandt problematisk og amerikanerne enestående.

Det var akademisk selvmord at bekæmpe selve grundlagstænkningen på de amerikanske samfundsvidenskabelige fakulteter. Adorno anvendte i stedet dataindsamlinger som *"et magisk fordrejet spejl"*, hvor dataindsamlingsontologien blev fortolket ud fra bl.a. marxismens ramme eller andre europæiske samfundsteorier.

Han undlod bevidst at bruge begrebet marxisme. Det er den samme strategi, Schanz anvendte fra slutningen af 1980'erne for at ramme et større publikum, der ellers ville reagere som Pavlos hunde på ordet marxisme. Kritikerne af marxismen ville for alt i verden ikke acceptere, at der var et brud i Marx' ontologi fra 1857, fordi det gør det meget vanskeligere at kritisere Marx. Kapitallogikken forstyrrede deres fordomme.

Adorno betragtede den amerikanske videnskab som instrumentel. En videnskab, der var spændt for bestemte interesser, men som i sin essens ikke havde til mål at finde dybden i sagsforholdet.

Adorno betegnede den amerikanske positivisme i samfundsvidenskaberne som en *forvalter-videnskab* eller en *forvaltet verden*, hvor intellektualiteten blev ækvivalent med databehandling og dyrkelsen af ydre interesser.

Nu kan vi kun forstå seriøsiteten i Adornos kritik eller fejlene i Adornos tilgang ved at læse ham. Vi kan således ikke danne vores videnskabelige antagelse ved at læse kommentarlitteratur eller tro, at det er klaret ved, at resultater er optaget i anerkendte tidsskrifter. Kravet om *Peer Review* og kvantificeret data er omdrejningspunktet i amerikansk videnskab, men de stiller ikke spørgsmålstegn ved ontologien og hvilke interesser videnskaben skal tjene (Adorno, Schanz) og hvad meningen måtte være med det.

Der er for megen papegøjesnak i de nye generationer af akademikere, som så lyset fra midten af 1980'erne. Tyske sociologer, der er formet af essaytraditionen så som Simmel, Tönnies og Weber bliver udgrænset i amerikanske videnskaber som værende ikke-videnskabelige. Og det hovmodige svar til denne absurditet fra generationen af akademikere efter 1990, er, at den tyske klassiske tilgang til videnskab ikke er betydelig i numerisk omfang og ikke lever op til de amerikanske videnskabelige forordninger. En sådan argumentation minder mig om noget, vi har set i 1930'ernes tyske

universitetsverden, hvor man klassificerede kvantefysik som jødisk dvs. som ikke-videnskabeligt.

Mit svar til den angelsaksiske (manglende) tænkning og videnskabsideal, er, at den er hovmodig og at det er en alvorlig misforståelse at antage, at det amerikanske moderne videnskabsideal, er det tyske overlegen. Tværtimod. Det er alene de omvæltninger i historien, økonomien, kulturen og som politikken gennemløb efter 1945, der gjorde det amerikanske videnskabsideal næsten enerådigt.

Det dræn af intellektualitet, som skete efter 1933 i Tyskland, hvor især europæiske videnskabsmænd af jødisk byrd forlod kontinentet, kom europæerne sig aldrig over. Disse videnskabsmænd måtte som Adorno indordne sig spillereglerne på de amerikanske universiteter imod deres vilje.

Den amerikanske videnskabskultur er anvendelsesorienteret, positivistisk, pragmatisk og instrumentel. Det passer til den kapitalistiske ratio.

Nutidens højskole har desværre adopteret en del af den amerikanske kultur, uden at sætte vor egen kultur op som et spejl for USA-paradigmet. Vi skal på jagt efter vor europæiske- og danske kultur, især nu, hvor vi skal opbygge et EU som et modspil til USA, Kina og tyrannen Putin. Vi må advokere for pluralitet i videnskabstænkningen - især inden for åndsfagene og de samfundsfaglige områder.

Jeg erindrer, hvor uniformeret universitetsverdenen var i 1970'erne og i begyndelsen af 1980. Der var en enhedstænkning, hvor al positivisme blev stigmatiseret som kapitalaffirmativ og hvor de ordinære og konforme lærere og studerende ikke tillod andet end det herskende paradigme.

Derfor er det sørgeligt, at den samme flokmentalitet sker nu, men bare med omvendt fortegn i dag. Vi bliver nødt til at lukke den tyske klassiske videnskabsteori ind på universiteterne, for at der kan opstå et spændingsfelt mellem den herskende angelsaksiske videnskabskultur og den tyske klassiske videnskabskultur.

Nærheds-metafysik

Schanz skriver i værket *Selvfølgeligheder*: "Det giver mening at tale om metafysiske erfaringer, ikke på grund af, at erfaringer hverken går op i erkendelsen eller sansning, men fordi der i den er en åbenhed, skænket af sproget, og fordi den kan møde noget absolut, når den bryder ind - som f.eks., når et menneske fødes eller dør, bliver forelsket, kommer ud for afgrundsdyb sorg eller jublende glæde. Kort sagt, hvor mennesket møder noget, som er hinsides det menneskeligt beregn-bare eller frembringe-lige; hvor det oplever, at det skænkes noget, - eller fratages noget, - der har karakter af noget absolut."

Schanz spørger. Hvad er forskellen på metafysik og nærheds-metafysik? Svaret: "Metafysikken er hverken empirisk, pragmatisk eller identisk med religion. Den kan ikke verificeres i videnskabelig forstand. Metafysikken er karakteriseret som noget absolut. Noget alment og ahistorisk, som taler til os. Dette hører feltet for tænkningen til." **Men Schanz gør os opmærksom på, at erfaringer er mere omfattende end de empiriske- og videnskabelige erfaringer.**

"Erfaringer er altid åbne - også de historiske erfaringer, vi gør i livet. Al historie er erfaringer og ikke blot nedfrosset hukommelse. Tænker vi historisk, tænker vi således nyt. Alle erfaringer er i en evig dialog med vores evne til at fortolke.

Schanz kalder dette erfaringsmetafysik. Denne tilgang møder vi også hos Walter Benjamin. Ja, først og fremmest hos Benjamin.

I det moderne bliver flere og flere livsområder affortryllet og subsumeret en instrumentel fornuft, - et ratio, et ydre formål.

Hermed bliver vi mentalt og fysisk underlagt en økonomisk logik dvs. en ekstern hensigt. Hermed begrænses mulighederne for vores sensitivitet til livet, til det åndelige og til friheden, men den udsletter aldrig mulighederne for nye begyndelser (nataliteten).

I de frirum som Schanz påpeger i kapitalismen, skabes mulighedsrummene for det frie intellektuelle og åndelige liv. Det er derfor så vigtigt, at højskolerne ikke bliver spændt for en tidsånd, en rationalitet.

Når højskolen tjener et ratio, affortrylles *højskolerne (Entzauberung)*. Hvis en grundtvigsk højskole vil være liberal eller anti-rød eller baserer deres virke på

det moderne identitetspolitiske univers, eller på en tilværelsestyding, der alene fokuserer på bæredygtighed eller demokrati, bliver formålet for højskolerne at tjene et ydre mål. Så ender højskolerne som en bjørnebakker-højskole. Og det er der, højskolebevægelsen er i dag!

Når en elev efterspørger, hvad meningen er med det hele, kan vi ikke spise hende af med, at hun blot skal have mere bæredygtighed, økologi eller liberale frihedsrettigheder.

Jeg deler Arendts- og Benjamins natalitetsforståelse, men ser, at de nye begyndelser har bedre mulighedsbetingelser i de områder af samfundet, hvor der er et frirum som på Rønshoved Højskole, i hassidisk jødedom, i kunsten, i litteraturen, i poesien, i det historiepoetiske, i sproget, i den grundtvigske folkelighed og blandt en række randeksistenser vi samtaler med.

Det er forståeligt, at Benjamins forening af jødisk mystik med marxismen er udfordrende for den traditionelle venstrefløj, djøf-segmentet, teknokrater og for "Homo Faber" (af Max Frisch). Disse åndsamøber hader mystikere, der har baggrund i samfunds- eller historiefaget

Mange borgerlige håbede, at Schanz havde afskrevet marxismen med sin optagethed af metafysik og åndelige emner. De forstod sig kun på Historiematerialismen og enhver idiot og første års studerende på Samfundsfag kan kritisere receptionen sønder og sammen. De fleste borgerlige anti-marxister reagerede som Pavlos hunde på ordet marxisme, som de reelt intet kendskab havde til. De forbandt i deres enfoldighed:

Historiematerialismen med marxismen og har intet kendskab til Schanz-receptionen eller til Johannes Witt Hansens forsøg på at forbinde kvantemekanik med en nyfortolkning af Marx. De har ingen viden om den marxisme, som Schanz genskabte med afsættet i Grundridse. Og de er også ligeglade, bortset fra det forhold, at det er blevet vanskeligere at kritisere marxismen.

De tror, at Böhm-Bawerks værk fra 1896: *Zum Abschluss des Marxschen Systems* er en værdig kritik. Værket har ikke forstået Marx' formlære og hvorfor Marx' værdilov ikke kan forenes med profitudlægning.

Det absolut bedste bidrag til en kritik af Marx' værditeori, der er hængt op på vareudvekslingens ækvivalens logik, er professor Niels Albertsens **(Cand.scient.pol.)** afhandling om ækvivalensproblemet. Jeg talte med Schanz om Albertsen. Han sagde i stilhed, at Albertsen havde fat i noget centralt. De lærere, jeg havde på Samfundsfag og som var statskundskaber, så Albertsen som den mest begavede studerende på Statskundskab nogen sinde har haft.

Jeg var i min ungdom meget optaget af Keynes og Marshalls grænseværditeori. Marshalls neoklassiske økonomi var en torn i øjet på mange marxister i 1970'erne. Marxisternes kritik af *grænsenytt*e eller *aftagende grænsenytt*e var imidlertid så fejlfunderet, at det havde karakter af en parodi. Det samme var gældende for *monetaristernes* kritik af Keynes. Man kan måle kritikernes seriøsitet ved at bedømme om de gengivne teorireceptioner er korrekte.

En hyldest til Hans-Jørgen Schanz

Jeg anser Schanz som en af de væsentligste tænkere og åndspersoner i Skandinavien og Tyskland efter 1945, en betydelig større tænker end K.E. Løgstrup, Dorte Jørgensen og Hartmund Rosa.

Schanz rekonstruerede marxismen (Kapitallogikken), som kom til udtryk efter 1857, hvor alle Marx' værker kom til at bære titlerne: "Til Kritikken af den politisk økonomi". Bemærk, at det alene er en kritik og ikke en samfundsmodel. Der er som sagt en kvalitativ forskel på Marx før og efter 1857.

Og i det senere forfatterskab forener Schanz fænomenologien med kapitallogikken dvs. med Marx efter 1857. Derfor var han optaget af Hannah Arendt, K.E. Løgstrup og Heidegger.

Marxismen efter 1857 er således hverken en tilværelsestydning eller en ideologi, lige så lidt som demokratiet og økologien bør være det. Schanz' marx-reception er uden en positiv livsforståelse eller livstydning.

Receptionen har ingen formuleret utopi - i modsætning til Marx' historieteori før 1857. Det er en negativ teori, forstået som en kritik af et samfundssystem. Derfor hedder alle titler efter 1857 hos Marx: "Til kritikken af den politiske økonomi". Her kommer netop det jødiske ind hos Marx.

Vi kan ikke tegne en utopi ved at negere aktualiteten, eller rejse en kritik af samfundet. Vi kan ikke give et billede af Jahve, fordi vi lever i den menneskelige erfaringsverden. Utopien vil blive farvet af det alt for menneskelige.

Marx giver efter 1857 intet svar på, hvilket samfund vi skal have og kan skabe. Grundtvig giver heller ikke svaret på, hvordan den grundtvigske folkelighed eller danskhed skal udfolde sig.

Den senere Marx opstiller altså intet alternativ til det moderne i en konkret forstand. Den senere Marx rækker ikke videre end til kritikken af en samfundsstruktur.

Så du kan både være kristen, konservativ og socialdemokratisk christianit, dadaist og kristen samtidig med, at du er marxist i Schanz' regi.

Marx før 1857 og efter 1857 abonnerer på to forskellige ontologier - akkurat som vi taler om en Ludwig Wittgenstein et og to.

Schanz' marx-reception er et total-opgør med den historiematerialistiske Marx, der taler om en omfattende historieteori, der er gældende for alle perioder i historien.

Hvor Marx før 1857 så dialektikken som en positiv logik, som var en forbedret udgave af formal logik, så Marx dialektikken efter 1857 som en sygdom.

Enhver studerende i samfundsfag, sociologi, statskundskab og filosofi kan kritisere Historie Teorien (Marx-receptionen før 1857) sønder og sammen. Den er relativ primitiv. Få har magtet det med receptionen efter 1857.

Hans-Jørgen Schanz' hovedværk lokaliserer de rum i det moderne, hvor livsområderne ikke er subsumeret kapitalen.

Her gives der plads for kunsten, poesien og det uforudsigelige. Her er der plads til nærheds-metafysikken. Dermed ikke sagt, at nye begyndelser ikke kan tage form overalt i livet - også i de subsumerede områder af samfundet, men i Schanz' strukturelle udpegning af ånderummene er mulighedsbetingelserne optimeret til en ikke affortryllet tilværelse.

Rønshoved Højskoles grundlagstænkning i det moderne munder ud i en grundtvigsk fænomenologi og tysk *bildung*, hvor til gengæld Schanz' marx-reception analyserer sygdommen og mulighedsbetingelserne for friheden. Hermed forhindres vi i, at ende ud i idealisme. Idealisme/ideologi bliver her forstået som det ikke-erfaringsbestemte.

Rønshoved Højskoles ontologi (grundlagstænkning) er bl.a. tænkt som en moderne modstrategi til de identitetspolitiske paradigmer og den moderne instrumentelle fornuft. Derfor tillader vi os at dyrke oldgræsk, hebraisk, latin, sociologi, kunst, litteratur, klassisk musik, fransk, tysk, mytologi og alle de fag som den instrumentelle fornuft har dømt ude som nytteløst.

Rønshoved Højskole er en skole, der tænker det moderne på det modernes præmis og derfor insisterer på nærheds-metafysikken, kunsten og livet på Dylans: *Desolation Row*.

ESKURS - en sidebemærkning omkring ledelse og forstanderskiftet

Jeg har været leder i 34 år. Når man i så mange år har været leder og har ledet et Akademi i Ledelse, så har man erfaret, at store dele af offentligheden og pressen har en idealistisk tilgang til faget ledelse.

Da vi kom til Højskolen i 2001, skulle der ske en kvalitativ ændring af skolen, som var radikal og gjorde ondt. Det tog os omkring 5 til 7 år at få skabt grobunden for ændringerne.

I hele denne forandringsperiode var skolens eksistens truet. Det var en hård periode som leder, da hverken pressen, lokalbefolkningen og højskolebevægelsen var positivt stemt for fremgangsmåden. Det smagte for meget af erhvervskultur og management.

Det kom der således rigtig megen dårlig presse ud af, selv om det var nødvendige forandringer. Vi gennemførte de største forandringer mellem 2001 og 2007. Vi var desuden handicappet af, at vi i modsætning til lærergruppen og personalet ikke havde relationer i skolekredsen og bestyrelsen. Og endnu værre. Når man kommer til en skole og vil ændre den radikalt, vil de gamle elever og skolekredsen være modstander heraf, da de nye ledere forkaster den skole, de har kær.

Pressen står i reglen uforbeholdent på de utilfredse medarbejderes side, når der er en konflikt mellem ledelsen og medarbejderne. Det er der ikke noget nyt og overraskende ved, når man har været leder i 34 år. Det ved alle virksomheder og ledere. Hvorfor pressen har et blindt øje hertil, hænger givet vis sammen med, at langt de fleste journalister er lønmodtagere samt at pressens selvforståelse er, at de skal forsvare de svage mod uretfærdigheder.

Denne blinde vinkel, som pressen er i besiddelse af, er iboende kulturelt og den skal man ikke udfordre, så bliver man straffet. Det er et grundvilkår.

Når en organisation som en højskole er optimal værdimæssigt og som forretning, skal man være forsigtig med grundlæggende forandringer. Højskolens fundament er meget afhængig af nøglemedarbejdere blandt både lærer og praktisk personale som f.eks. køkkenlederen. Chefen for køkkenet sidder på et millionbudget, og skolens åndelige værdier i dagligdagen varetages af lærerne og forstanderne.

Vi har næsten 2400 kursister om året, som efterspørger foredrag, morgensamlinger og temaer på et højt niveau. De kan ikke blot erstattes af nye lærere. Lærere skal være dybe og indsigtfulde i deres eget kompetencefelt, men skal også kunne den sønderjyske politiske, økonomiske og kulturelle historie, uanset fag.

De må bruge de første år på at læse sig ind i denne historie. Derfor kan man ikke blot skifte lærergruppen ud, uden at skolen bliver en anden.

En erfaren ledelse opdager hurtigt, at mange centrale afgørelser er båret af pragmatisme.

Når man har Nina og min erfaringsverden som ledere, så ved vi, at når samtlige medarbejdere peger entydigt på en kandidat som ny forstander, har bestyrelsen og ledelsen fået et begrænset manøvrerum til at vælge en ny forstander på. Så man må simpelthen være tonedøv, hvis man tilsidesætter denne udmelding.

Det skal ikke være nogen hemmelighed, at min kandidat til forstander på Rønshoved var vor gamle elev fra 2007 litteraturforskeren Rasmus Vangshardt.

Hans kandidatur mødte imidlertid modstand i dele af lærergruppen, så hverken bestyrelse eller ledelse kunne træffe en afgørelse mod lærernes og

personalets præferencer. Og slet ikke når samtlige medarbejdere på 32 ansatte pegede entydigt på Tim Pohle.

Det var forståeligt, at de ansatte pegede på Tim Pohle. Han er en fremragende underviser og en ekstraordinær foredragsholder i musikhistorie med en sund dømmekraft. Pohle er givet vis mellem de fem bedste foredragsholdere i højskolebranchen. Tim Pohle og Nina Kjærhus vil udgøre et stærkt lederteam.

Hvis bestyrelsen havde forkastet medarbejdernes kandidat, havde de kastet skolen ud i kaos. Nøglearbejdere og i værste fald hele lærergruppen og et stort antal medarbejdere ville forlade skolen.

Det var derfor vigtigt at få processen afsluttet. Forstil jer, man brugte et halvt år eller mere med at finde en egnet kandidat, når medarbejderne nu havde udpeget deres kandidat. Det ville lægge højskolen død.

Ledelse er de muliges kunst.

Lokalpressen har fået valget af forstander galt i halsen. Bestyrelsen valgte ikke en ny forstander i december 2025, men indstillede Tim Pohle som kandidat til generalforsamlingen i 2026. Bestyrelsen trak således på ingen måde beslutningen tilbage som JV og Flensborg Avis fejlagtigt skrev. Skolen fulgte bare procedurerne.

Pressens misforståelse har medført, at en kursist har klaget til kulturministeriet over fremgangsmåden. Selvfølgelig vinder vi sagen, men det er forbandet ærgerligt, at vi skal bruge ressourcer på sagen, fordi aviserne tilsyneladende ikke kender til principperne i valget af en leder i en selvejende institution.

Da jeg blev indstillet som kandidat af bestyrelsen i februar 2001, blev generalforsamlingen afholdt i maj 2001.

Bestyrelse

Det er vigtigt, at man som forstandere er gennemsige i alt, hvad der angår højskolen. Er fuldstændig ærlig. V har haft 7 formænd i den tid vi har været forstandere. De to mest betydelige, jeg vil fremhæve som afgørende for skolens succes er Filt Jensen (Gråsten) og Erik-Jakob Petersen (Gelsted). Den nuværende bestyrelsesformand Anders Haarder har samme karakter som Filt og Erik-

Jakob og er som sådan analytisk, lyttende, taktisk og en mand, der kan handle og tænke hurtigt og rationelt i alvorlige situationer.

Karakteristisk for Filt Jensen, Erik-Jakob Petersen og Anders Haarder er, at de *var forbundet* med forstanderne, før man besluttede noget som helst. Jeg er taknemlig over, at vi har fået et godt forstanderteam ved Nina Kjærhus og Tim Pohle og en formand, der følger linjen op fra Filt Jensen og Erik-Jakob Petersen.

Højskolesangbogen

Den nye Højskolesangbog er i sin grundlagstænkning et kvalitativt brud med alle udgaverne, der er kommet siden den første udgave i 1894. Alle tidligere grundtvigske højskoler havde som udgangspunkt den folkelige dimension som dagsorden. Højskolesangbogen skulle udtrykke det folkelige dvs. det åndelige dvs. en fænomenlogisk tilværelsestyding. Det var dette afsæt, som gjorde højskolesangbogen enestående kulturelt både i en dansk, europæisk og international sammenhæng.

Det er især erfarings-metafysikken/nærheds-metafysikken, der er indgangen til det folkelige. Det er en åndelig figur. Den 19. udgave repræsenterer ikke det folkelige udgangspunkt. I den 19. udgave af højskolesangbogen skal sangene repræsentere forskellige miljøer og kulturer i Danmark, så alle danske statsborgere kan finde sig udvalgt.

Det er et helt andet grundlag, end en folkelig grundlagstænkning hos Grundtvig. At det er kommet dertil skyldes, at udvalget generelt repræsenterede den musiske- og ikke den grundtvigske verden. Mange højskoleansatte er som tendens kommet ind ad bagdøren til højskolerne fra et sekulært akademisk miljø. Det har derfor ikke været vanskeligt for dem at tilegne sig den folkelig grundtvigske grundlagstænkning. De grundtvigske højskoler er paradoksalt nok endt i en rationalistisk akademisk position. Man kan nærmest sige i en *Bjørnebakke-reception* Der er således noget godmodigt, tankeløst, naivt og tidstypisk anti- grundtvigsk over udvalget for højskolesangbogen.

De kommende årtier vil den æstetiske og musiske tilgang givet vis helt erstatte den folkelige og åndelige fænomenologiske tilgang til begrebet *Grundtvigsk Højskole* og til Højskolesangbogen som sådan. Og hermed bliver Højskolesangbogen blot en almindelige sangbog på linje med DGI og Sydbanks

lille blå sangbog, men dog med et fornemt æstetisk udtryk. Så bliver det blot et spørgsmål om smag og om hvad tidsånden dikterer af dagsordner, der former valget af sange i fremtiden.

FFD

Hovedkontoret for alle landets højskoler befinder sig på Kongens Nytorv i København. Sekretariatet er i de 25 år, jeg har tjent højskolen blevet mere professionelt. Medarbejderne er dygtige, men grundholdningerne er præget af en centrum-venstre kultur. Det kan blive højskolernes akilleshæl.

Hvis befolkningerne og de politiske partier ser højskolebevægelsen som adækvat med centrum-venstre, bliver højskolen et stridspunkt politisk, som kan føre til, at det borgerlige Danmark ikke længere vil støtte højskolerne. Og det bliver forstærket af, at Højskolebladet så entydigt har en postmoderne tilgang til det redaktionelle stof.

Vi har i øjeblikket en dygtig formand i Lisbeth Trinskær. Hun er fast ansat, hvilket kan blive et problem, da organisationerne ofte får en selvstændig autonomi, sit eget liv og derved kommer til at forme en bestemt højskoleideologi over for offentligheden.

Rønshoved Højskoles fremtid

Jeg er pessimistisk på højskolernes vegne for fremtiden. Der vil blive intense kampe om ungdomsårgangene, som er vigende numerisk i de kommende årtier. Jeg er af natur forsigtig, hvad angår den økonomiske udvikling i Danmark. Både den overgearede boligøkonomi i København og Århus, hvor 75 procent af boligejerne i f.eks. Gentofte har afdragsfrilån, udgifterne til oprustningen og etableringen af grøn økonomi vil få indflydelse på de unges valg. Værst er imidlertid, at AI i de kommende fem til ti år vil overflødiggøre en stor del af den offentlige sektor på akademikerniveau (DJØF-segmentet). Så jeg tror ikke på, at vi kommer til at mangle arbejdskraft i fremtiden. Tværtimod! Udfordringen bliver at få unge til at påtage sig et lønmodtagerjob, der ikke svarer til deres forventninger.

Dette fremtidsscenario vil ikke ramme Rønshoved Højskole efter min vurdering. Vi får et driftsikkert forstanderteam fra 2027, som vil bygge videre på skolens forretningsgrundlag, hvor ugekurserne akkumulerer en markant kapital til, at vi kan holde en dannelsesskole for de unge elever.

Tørsten efter dannelse er nogenlunde konstant for et smalt segment, hvorimod segmentet for ugekurserne er i vækst. Den højere middelklasse på plus 60, hvor man skal tjene mere end 800.000 kroner årligt er eksplosivt i vækst. Segmentet er vokset fra 2 til 3 procent i år 2000 til at udgøre 17 procent i 2025. De er vores grundkunder på ugekurserne. Og vi har bygningerne og komforten til at tiltrække den højere middelklasse på Rønshoved Højskole. Kursisterne falder fint ind med vore elever om emnerne i filosofi, litteratur, kunst og politisk videnskab. Derfor kan vi have fælles morgensamlinger med de forskellige aldersgrupper.

Det jeg først og fremmest er stolt af i min ledergerning over 25 år i højskolens tjeneste, er, at vi har fået en exceptionel lærergruppe, som i lærdom, engagement og dannelse er enestående. Alle der kommer på Rønshoved bemærker det!